

УДК 94 (477.8) „19” : 323.26

Г. М. Стародубець – доктор історичних наук, професор кафедри економічної теорії та історії Білоцерківського національного аграрного університету

Повстанське запілля в умовах „великої блокади”

Роботу виконано на кафедрі економічної теорії та історії БНАУ

У статті йдеться про особливості діяльності повстанського запілля в період підготовки і проведення виборів до Верховної Ради СРСР у січні–лютому 1946 р. Дано оцінку військово-політичній ситуації в західноукраїнському регіоні в цей період та проаналізовано її вплив на морально-психологічний стан населення. Також розкрито основні форми і методи боротьби радянської влади із самостійницьким рухом і репресивного, і агітаційно-пропагандистського характеру.

Ключові слова: повстанське запілля, „велика блокада”, західноукраїнський регіон, самостійницький рух.

Стародубець Г. Н. Повстанческое заполье в условиях „большой блокады”. В статье идет речь об особенностях деятельности повстанческого заполья в период подготовки и проведения выборов в Верховный Совет СССР в январе–феврале 1946 г. Даны оценка военно-политической ситуации в западноукраинском регионе в этот период и анализ ее влияния на морально-психологическое состояние населения. Также раскрыты основные формы и методы борьбы советской власти против движения за независимость как репрессивного, так и агитационно-пропагандистского характера.

Ключевые слова: повстанческое заполье, „большая блокада”, западноукраинский регион, движение за независимость.

Starodubets G. M. Rebellious Rear in Great Blockade Conditions. The article highlights the peculiarities of the activity of the rebellious rear in the period of preparation and passing the elections to Verkhovna Rada of USSR in January–February of 1946 year. The estimate of the military-political situation in the region of western Ukraine during this period is made and its influence on the mentally-psychologically state of the population is analyzed. Also main forms and methods of the struggle of soviet authority with the movement for independence with repressive and propagandists character are revealed.

Key words: rebellious rear, „great blockade”, the region of western Ukraine, movement for independence.

Постановка наукової проблеми та її значення. Процес відновлення радянської влади в західних областях України в повоєнний період супроводжувався складними і драматичними подіями. Трагізм ситуації підсилювався тим, що в епіцентрі їх перебували конкретні люди, мешканці краю. Жорна збройного протистояння перемелювали долі, руйнували родини. Нерідко обставини залишали людей наодинці перед вибором, від якого залежали життя їхніх близьких, односельців, друзів чи приятелів. Злочинність більшовицького тоталітарного режиму полягала в тому, що влада не знайшла іншого виходу із глибокої політичної кризи, як посилення терору та репресій проти здебільшого безневинного населення, яке до того ж із правового відношення погляду було громадянами радянської держави. Сподівання партійно-радянського керівництва республіки в короткі терміни знищити „залишки банд українських націоналістів” не виправдалися. Суттєвою помилкою офіційної влади було сліпе небажання бачити в повстанському русі його всенародний характер, а не окремі групи „бандформувань”.

Урахувавши досвід попередніх років, сталінський режим на зламі 1945–1946 років вістря свого карального меча спрямовує не тільки проти збройних формувань ОУН та УПА, а й проти повстанського запілля. Керівництво держави вирішило повною мірою скористатися кампанією із проведення виборів до Верховної Ради СРСР, які мали відбутися в лютому 1946 року, для придушення самостійницького руху. Згодом у середовищі українського підпілля ці вибори були названі „великою блокадою”. Упродовж січня–квітня 1946 року в результаті реалізованих владою заходів військово-політичного характеру, повноцінне функціонування запілля УПА фактично було паралізоване. Повстанський рух утратив основне джерело своєї життєдіяльності.

Мета нашої статті – визначити основні форми і методи боротьби більшовицько-радянської влади проти українського самостійницького руху впродовж січня–квітня 1946 року, а також розкрити особливості функціонування повстанського запілля в умовах „великої блокади” та її наслідки для національно-визвольного руху в цілому.

Аналіз останніх досліджень із цієї проблеми. Питання проведення виборів до Верховної Ради СРСР (10 лютого 1946 р.) та Верховної Ради УРСР (9 лютого 1947 р.) висвітлювалися і в радянській, і в діаспорній історіографії. Побіжно торкалися цієї проблеми у своїх монографіях К. Киричук, А. Русначенко, А. Кентій [1]. Особливостям повстансько-підпільного руху в період „великої блокади” присвячений окремий параграф узагальнювального дослідження групи істориків, створеної при Урядовій комісії з вивчення діяльності ОУН і УПА [2, 394–407]. Його автори обстоюють тезу про те, що цій виборчій компанії більшовики надавали величезного політико-ідеологічного значення, а для успішної її реалізації використовувався увесь наявний арсенал засобів і військового, і політичного характеру. Специфіку відносин українського населення з радянською владою через призму виборів 1946 року аналізують у своїй статті українські науковці О. Іщук та Н. Ніколаєва [3]. Питанню виборів до ВР СРСР присвячена робота В. Деревінського; пропагандистський аспект діяльності ОУН та УПА під час виборів висвітлив О. Дмитерко; окремі аспекти, присвячені виборам на Дрогобиччині, містяться у статтях М. Гаврилюка та В. Ільницького [4].

Виклад основного матеріалу й обґрунтування отриманих результатів дослідження. Військово-політичні реалії другої половини 1945 – початку 1946 років визначили відповідні правила поведінки двох антагоністичних сторін – держави і частини західноукраїнського суспільства, організованого в УПА, та повстанське запілля. Мешканці краю постали перед неймовірно складним вибором: з одного боку, впродовж кількох років вони активно співпрацювали з УПА, більшість із них були якщо не учасниками, то активними симпатиками повстанського руху, а значить підтримували ідею творення незалежної Української держави шляхом повалення більшовицького режиму. Але з іншого, з правового погляду всі вони були громадянами радянської держави і, беручи участь у національному русі Опору, свідомо порушували закон. Аналізуючи діяльність повстанського запілля в підрадянський період, потрібно зважати на той факт, що територіально воно не виходило за адміністративні межі радянської республіки. Його населення перебувало водночас у двох несумісних статусах – радянського громадянина й учасника українського підпільного руху, причому не у віртуальному, а в реальному часі. Обидві антагоністичні сторони – держава і самостійницький рух – намагалися втримати західноукраїнського селянина в орбіті свого впливу, використовуючи для цього найрізноманітніші засоби.

Вибори до Верховної Ради СРСР (10 лютого 1946 р.) та Верховної Ради УРСР (9 лютого 1947 р.) розглядалися радянською владою як стратегічні. Вона сподівалася, що їх позитивні результати прискорять процес радянзації краю та згортання національного руху Опору. Відповідальність за організацію виборів та їх проведення цілком покладалася на місцеві органи більшовицько-радянської влади. Саме вони повинні були забезпечити показову стовідсоткову явку громадян на виборчі дільниці, що мало стати яскравою демонстрацією „всенародної підтримки” трудящими західних областей України політики ВКП(б) і „вождя всіх поневолених народів – Сталіна”.

Для боротьби проти українського повстанського руху взимку 1946 року офіційна влада разом із внутрішніми військами НКВС змушена була вперше використати значні сили окремих підрозділів Червоної армії, дислокованих у Львівському та Прикарпатському військових округах. 9 січня 1946 року політуправління Прикарпатського військового округу спеціальною директивою чітко окреслило завдання останнього – „ліквідувати залишки оунівських банд на території Станіславської, Тернопільської і Чернівецької областей” [5, арк. 10]. Для реалізації цього завдання на територію Західної України, за підрахунками підпілля, було кинуте 585 000 солдатів прикордонних військ і дивізій внутрішніх військ НКВС. Практично в кожному селі були розквартировані гарнізони в кількості 25–100 бійців, на район – 2 000–5 000 осіб. У селах тільки трьох західноукраїнських областей – Станіславської, Тернопільської і Чернівецької було розміщено 342 гарнізони, кожен із яких у середньому складався з 20 бійців і офіцерів. Крім того, „для боротьби з бандами в окрузі створено 70 рухомих загонів чисельністю від 20 до 100 осіб, які перебувають у розпорядженні штабів полків – бригад – дивізій – корпусів. Вони озброєні бронетранспортерами, бронемашинами, 82-мм мінометами,

автоматами, гвинтівками та гранатами” [6, 62]. Влада активізувала також роботу в напрямі ширшого залучення місцевих мешканців до процесу радянзації краю силовими методами. Ідеться насамперед про створення таких парамілітарних формувань, як винищувальні загони („истребительные отряды”), або, як їх називали в народі, – “стрибки”, групи сприяння і так звані групи самооборони. У період із січня до квітня 1946 року на теренах західноукраїнських земель „діяло 3 593 винищувальних батальйони. Вони мали на озброєнні 2 031 кулемет, 7 227 автоматів, 43 420 гвинтівок” [7, 51].

Перед усіма збройними формуваннями стояло декілька завдань: забезпечити нормальні умови для підготовки і проведення виборчої кампанії; нейтралізувати вплив оунівського підпілля на мешканців краю; ліквідувати „залишки бандерівських банд” і чи не найголовніше – зруйнувати повстанське запілля, позбавивши тим самим українських повстанців основного джерела життєдіяльності.

Характерною особливістю тогочасного морально-психологічного клімату в селах Західної України було панування всеохопного страху, генеруючим джерелом якого виступала держава у вигляді репресивних органів влади. Вище обласне партійне керівництво отримувало щоденні звіти про результати боротьби з повстанськими боївками, здійснювало загальне керівництво каральними операціями проти мешканців краю, до речі, повноправних громадян СРСР. За офіційними радянськими даними, на території Станіславської області в ході зимово-весняних операцій 1946 року було розгромлено 68 формувань УПА, знищено 1 836, захоплено в полон і заарештовано 3 030 членів та симпатиків ОУН і УПА [8]. Схожою була ситуація в Дрогобицькій області, де впродовж січня–квітня було вбито і знищено 1 489 осіб. Тільки за півтора місяця (січень–лютий) радянські спецпідрозділи на території Волинської області вбили „211 бандитів і піймали 233 членів оунівських організацій”, а в Рівненській „у січні і половині лютого 1946 року органами НКДБ було проведено до 35 операцій, у результаті яких убито 535 бандитів, затримано 944 бандпособників – учасників ОУН” [6, 586, 591].

Як одну з дієвих форм боротьби з бандерівським рухом, радянська влада широко використовувала вивіз родин, підозрюваних у співробітництві з повстанцями, у віддалені райони СРСР. Для прикладу, у додатку тільки однієї доповідної записки секретаря Львівського обкому КП(б)У Грушецького від 6 лютого 1946 р. міститься список із 4 394 родин кількістю 15 388 осіб, яких він просить виселити з окремих сіл і районів області [9]. На кінець січня у списках відповідних органів Чернівецької області „стояло на обліку і були підготовлені до виселення 272 члени бандитських сімей” [10]. Схожою була картина в інших областях Західної України. Вивіз населення використовувався владою, з одного боку, як спосіб залякування мешканців краю, а з іншого – фізичного ослаблення та руйнування повстанського запілля.

Окрім репресивних методів впливу на західноукраїнське населення, влада широко використовувала засоби зі свого агітаційно-пропагандистського арсеналу. В усіх районних центрах західних областей діяли групи спеціально підготовлених агітаторів, які щоденно організовували різноманітні заходи (мітинги, збори, лекції, бесіди тощо), спрямовані на підвищення рівня політичної свідомості мас. Сучасні дослідники проблеми українського національно-визвольного руху цього періоду часто недооцінюють значення і роль радянського агітаційно-пропагандистського чинника в процесі знищення повстанського запілля. Зауважимо, що більшовицько-радянські функціонери для необхідності його використання ставилися дуже серйозно, свідченням цього слугують стенограми офіційних зборів різного рівня щодо обговорення політичної ситуації в західних областях України.

Цікаву інформацію можна почерпнути з матеріалів наради секретарів обкомів КП(б)У, начальників обласних управлінь НКВС, НКДБ та командуючих військовими округами про підсумки боротьби проти ОУН-УПА та виборів до Верховної Ради СРСР, котра проходила під керівництвом М. Хрущова в лютому 1946 року у Львові. Звітуючи про стан справ у Рівненській області, її тодішній керівник Бегма підкреслив, що „в області було проведено значну масово-агітаційну роботу на селі. Якщо в грудні було 5 000 агітаторів, то до дня виборів було 8 100 агітаторів, із яких місцевих – 5 000. В області було організовано 62 агітбригади, в основному за рахунок військових частин, які проводили роботу серед виборців. Було проведено багато бесід з охопленням значної кількості населення. Читали ці доповіді керівні працівники, інструктори обкому і т. п. В області працювало 800 агітпунктів, працювали гуртки художньої самодіяльності” [11, 584]. Схожою була ситуація й у Волинській області. Там кількість агітаторів упродовж січня–лютого зросла більше ніж утричі – з 6 000 до

20 000. До числа агітаторів, окрім партапаратчиків та комсомольців, увійшли також 10 000 демобілізованих воїнів Червоної армії.

Окрім цього, широко використовувалися можливості засобів масової інформації та наочної агітації. Тільки в Рівненській області було поширено серед населення понад 10 000 примірників „Положення про вибори”, районні газети друкували статті, у яких розвінчували антинародну сутність українського націоналізму і звеличували радянську політичну систему, більшовицьку партію та її вождя. До цієї роботи влада активно залучила представників західноукраїнської інтелігенції, зокрема вчителів місцевих шкіл.

Зауважимо, що пропагандистська робота більшовицького партапарату не обмежувалася тільки використанням, так би мовити, теоретичних засобів переконання. Активно стали застосовуватися матеріальні стимули, такі як: зведення у сільські крамниці дефіцитних у повоєнний час товарів першої необхідності – солі, гасу, сірників; організація в день виборів на виборчих дільницях роботи буфетів тощо. Усі ці заходи мали стимулювати виборчу активність західноукраїнського селянина, переконати його в необхідності зробити єдино правильний вибір, задекларувавши тим самим своє лояльне ставлення до радянсько-більшовицької влади.

Комплекс заходів, організований і проведений владою на зламі 1945–1946 років, трактувався самостійницьким рухом як „велика блокада українських сіл, міст і містечок, покладена на совіцкі відділи, які склалися з російського елемента. Ці відділи знані під такими іменами, як «червона мітла», «сталінські діти», «душогуби»” [12]. Цими назвами народ чітко визначив мету, яку, на його думку, мали більшовики на теренах західних областей.

Наслідком цієї політики стало те, що українське запілля впродовж зимово-весняних місяців 1946 року катастрофічно втрачало чіткість територіальної визначеності, змінилася його структура. Значно послабили свою діяльність такі важливі його референтури, як військово-мобілізаційна, господарська, медико-санітарна служба тощо. Населення краю перебувало в такому злидненому становищі, що фізично не мало змоги забезпечувати відділи УПА продовольством та одягом у потрібному для його функціонування обсязі. Для прикладу, ось як характеризує стан поліського села в першому півріччі 1946 року автор суспільно-політичного огляду окремих районів Рівненської та Житомирської областей: „Багатьом від лютого бракує хліба, картоплі – від березня. Запаси збіжжя в селян, пороблених минулими роками, вичерпалися. Все продавали на покриття податків, позик, на одяг і взуття та на обдаровання колгоспників, в більшості кацапів та білорусів. Органи радянської влади стягують усі затяглі поставки, податки за 1944–1945 рр. і за 1946 рік. Компетентні адміністративні чинники приїжджають на села тільки з охороною НКВД і ходять від хати до хати та стягують, і такі відвідини повторяються 3–5 разів на тиждень і навіть в неділю... НКВД і НКГБ мають дуже багато джерел черпання. Ідуть на село за державними драчками, то беруть порожні мішки, щоби насильно від дядька дістати 2 пуди картоплі, пуд муки і т. п. При робленні облав, ревізій мають можливість подивитися, де стоїть кабанчик, а де – пшениця, а потім, вночі, а той удень крадуть” [13, арк. 102–103]. Зважаючи на таку плачевну економічну ситуацію, повстанським керівництвом було прийняте рішення про поступове згортання роботи господарської референтури і цілковите перекладення відповідальності за цю ділянку роботи безпосередньо на керівників повстанських підрозділів, які, у свою чергу, мали налагоджувати тіснішу співпрацю зі станичними чи кушовими провідниками. У багатьох офіційних документах самостійників наголошувалося на неприпустимості використання сили під час проведення так званих збірок харчів чи одягу.

Актуальною проблемою повстанського запілля, яка загрожувала його існуванню та сприяла погіршенню морально-психологічного стану, була небезпека поширення такого ганебного явища, як сексотництво. Не є таємницею, що офіційна влада ставила собі за мету розширити агентурну сітку в західноукраїнських селах для того, щоб виявити мережу оунівського підпілля, повстанські боївки, активістів запілля тощо. Практично в усіх радянських інформаційних повідомленнях лютого–квітня 1946 року, які стосувалися характеристики стану справ у західних областях України, окремим рядком подавалася інформація про кількість завербованих агентів, якість їхньої роботи і т. п. Повстанське підпілля, у свою чергу, шукало найбільш оптимальні методи боротьби із сексотами. Зауважимо, що не всіх їх сприймали лише як зрадників українського народу, а підходили до цього питання диференційовано. Оунівське підпілля „офіційно” поділяло сексотів на дві групи: *активні і пасивні*. „Перша група – це самий шкурницький елемент, це бувші агенти польські, німецькі, румунські,

мадярські, лакоми на гріш, що продавали свій народ і свою душу і тепер зголосилися добровільно до співпраці з НКВС і НКГБ” [14]. Із представниками цієї групи вели нещадну боротьбу. Для прикладу, „під час постою червоних у с. Залізцях Шумського району виказався сексотом Олексик, його жінка і один східняк Вася. Вони викрили 3 криївки та організаційні магазини”. За рішенням місцевого підпілля „всі троє були зліквідовані” [5].

Деяким іншим було ставлення до представників другої групи, яку складали люди, завербовані НКВС і НКДБ під тиском терору і насилля. Більшість людей ставало на шлях донощництва і зради виключно перед небезпекою фізичного знищення, ув'язнення чи виселення на Сибір особисто їх або їхніх родин. До таких людей намагалися ставитися з розумінням і, якщо вони не чинили ніяких зрадницьких чи провокаційних дій проти підпільників, своїх односельців, учасників УПА тощо, їх не знищували.

У період „великої блокади” кількість сексотів різко зростає. Присутність у кожному селі двох–трьох десятків „гарнізонів” діяла на селян дуже гнітюче. Водночас вона до максимуму „оголила” сутність кожного односельця. Деякі зраджували своїх сусідів, близьких за кусень хліба, реквізували майно, а то й просто через давню образу, а дехто залишався людиною навіть перед небезпекою виселення на Сибір. Характерною ознакою тогочасного села була наявність багатьох родин повстанців, які змушені були переховуватися від влади, аби не бути репресованими. Зазвичай то були або самі малолітні діти, або з матерями. За переховування родин „ворогів народу” сім'ї загрожував арешт і виселення в північні райони СРСР. Про те, що в хаті серед дітей чи родини господаря є чужі, могли знати тільки односельці, а не приїжджі солдати чи офіцери, які перебували на постой. Не поодинокими були випадки, коли все село мовчало і не здавало таких людей. Про це, зокрема, згадує у своїх спогадах учасник визвольних змагань Й. Лазорко: „Ризикуючи своїм життям і достатком, наші люди давали притулок своїм односельцям, годували, одягали і переховували, щоб оберекти їх від насильства енкаведистів” [16, 94]. У масі своїй мешканці села, виховані на глибоко вкоріненій системі християнської моралі, намагалися зберегти людяність і порядність навіть перед лицем смертельної небезпеки.

Перебуваючи напередодні та в період радянської виборчої кампанії фактично в стані тотальної облоги, керівництво самостійницького руху основну увагу зосередило на посиленні агітаційно-пропагандистської роботи серед мешканців краю. Перед членами пропагандивної референтури запілля стояло завдання „запалити в серцях народних мас непохитну фанатичну віру в ідеї Української Самостійної Соборної Держави; піднести політичну свідомість і активність українського народу ...” [17, арк. 3]. Проте найголовнішим бачилося завдання зриву виборів до Верховної Ради СРСР, аби показати насильницький, репресивний, антиукраїнський характер більшовицької влади. Із цією метою ще наприкінці 1945 року серед підпільників було поширено низку офіційних інструкцій, які стосувалися ведення роботи в цьому напрямі. Наприклад, згідно з оперативною інформацією Бережанського райвідділу НКДБ Тернопільської області в цей район були направлені спеціальні групи підпільників, завдання яких полягало в тому, аби всіма засобами перешкодити підготовці до виборів, а напередодні та безпосередньо 10 лютого активізувати антивиборчу агітацію, посилити терор проти більшовицько-радянського активу. Повстанці ставили за мету, використовуючи всі можливі засоби, заборонити населенню запілля брати участь у голосуванні, передусім це стосувалося вчителів, тому що сподівалися, що їхній приклад підтримає селянство. У випадку, коли уникнути участі в голосуванні буде неможливо, виборцям рекомендували псувати бюлетені, викреслюючи прізвища всіх кандидатів, або вписувати туди прізвище свого кандидата.

Повстанські боївки так само готували сценарій силового зриву виборів. Зокрема, планувалося напередодні 10 лютого захопити (де це можливо) виборчі дільниці, приміщення сільських рад і знищити списки виборців і бюлетені, тобто документацію, без якої вибори вважалися б недійсними. Але влада була готова до такого розвитку подій і завчасно провела масштабні превентивні заходи. Окрім кількомісячного перебування в кожному західноукраїнському селі декількох десятків гарнізонців, що само собою створювало напружену ситуацію в запіллі, там щодня проводилися облави, організовувалися засідки, обмежувалося переміщення мешканців у темну пору дня, встановлювалося стеження за підозрілими, з погляду влади, родинами для виявлення в їхніх помешканнях чи обійстях схронів та криївок. Особливого напруження досягла ситуація в день виборів. Пригадуючи події 10 лютого 1946 року, житель с. Брониця тодішньої Дрогобицької області Микола Гук стверджує: „У

нашому селі жодна людина не йшла голосувати. Тоді до села приїхали червонопогонники – війська МВС і почали чинити безчинства та насилля: запалили дві стодоли, людей силою заганяли до сільради на виборчу ділянку, при цьому жорстоко били. Якщо людина відмовлялася голосувати, то її або кидали до підвалу з водою, або дверями затискали пальці однієї руки, а в іншу давали ручку і бюлетень, змушуючи проголосувати” [18, 165]. Такі випадки були далеко не поодинокими, проте в радянській офіційній статистиці їх не знайти. Натомість секретарі обкомів КП(б)У всіх західних областей України відрепортували про майже одностайну підтримку виборцями кандидатів у депутати Верховної Ради СРСР. На нараді у Львові, про яку вже згадувалося вище, партійні керівники, звітуючи про рівень участі мешканців їхніх областей у виборах, називали цифри не менш як 99 %. Виникає цілком резонне питання: чому влада, яка не перебирала в засобах та методах боротьби зі своїм народом, яка вогнем і залізом випалювала в суспільстві будь-які прояви інакodomства та опозиції, абсолютно безкарно вбивала дітей, жінок, людей похилого віку, грабувала їхнє майно, так уперто домогалася нехай і формальної, але офіційно задекларованої перемоги на виборах? Відповідь криється в суті тогочасної панівної політичної системи – тоталітаризмі. По-перше, крім зовнішньополітичних та пропагандистських резонів (міжнародній спільноті було продемонстровано приклад демократичних виборів), не менш важливим є й той факт, що тоталітаризм змушений був забезпечити правові гарантії тим, на кого він опирався, тобто партії. Вибори не тільки легалізували владу, а й забезпечували легітимізацію, добровільне визнання її народом, що давало більшовицькій партії підстави стверджувати, що вона діє від його імені. По-друге, терор, який мав незворотно руйнівний вплив на суспільну свідомість, є основною складовою частиною радянської тоталітарної системи. У контексті сказаного цікавими, на нашу думку, видаються міркування П. Штепи стосовно мотивації слідчого-енкаведиста за будь-яку ціну примушували заарештованого давати потрібні йому свідчення. Він, зокрема, зазначає: „Щоб не заломитися, НКВДист мусить чимось піддержувати свою віру в свої сили. Коли ж в’язень вперто відмовляється підписати акт оскарження, то це є *перемога* в’язня і *поразка* слідчого (виділення. – П. Ш.). НКВДист добре розуміє, що не знищений духовно ворог залишається загрозою для СРСР, отже для нього особисто, хоч би й був фізично знищений. Несила знищити в’язня морально захитує, зневірює НКВДиста. А зневіра в свої сили – це початок кінця” [19, 51]. Якщо екстраполювати цю тезу на іншу систему координат („більшовицька партія – держава” – суспільство), то, на нашу думку, її суть не зміниться. Радянська політична система, у цьому випадку сталінського зразка, боялася свого народу, тому діяла на випередження – намагалася його ж руками вибудувати конструкцію влади, каркас якої склали репресивно-каральні органи. Саме тому під дулами автоматів мешканці західноукраїнського регіону змушені були брати участь у так званих виборах до Верховної Ради СРСР у 1946 р.

Висновки. У період „великої блокади” повстанське запілля було остаточно зруйноване як цілісний складник національно-визвольного руху. Найважливіша структурна ланка запілля – західноукраїнське село – незворотно радянізувалося. Із другої половини 1946 року активізується процес організації колгоспів, що остаточно підірвало економічне підґрунтя запілля. Майже всі незгодні з політикою більшовицько-радянської влади були в різний спосіб репресовані, що призвело до максимального звуження соціальної бази самостійницького руху. Втративши повстанське запілля – основну сталу опору своєї життєдіяльності – національно-визвольний рух із 1946 року не зникає, а переходить на якісно інший рівень свого функціонування та боротьби.

Джерела та література

1. Киричук Ю. Український національний рух 40–50-х років ХХ століття : ідеологія та практика / Ю. Киричук. – Л. : Добра справа, 2003 ; Русначенко А. Народ збурений : Національно-визвольний рух в Україні й національні рухи опору в Білорусії, Литві, Латвії, Естонії у 1940–50-х роках / А. Русначенко. – К. : [б. в.], 2002 ; Кентій А. В. Нарис боротьби ОУН-УПА в Україні (1946–1956 рр.) / А. В. Кентій. – К. : Ін-т історії України НАН України, 1999.
2. Організація Українських Націоналістів і Українська Повстанська Армія. Історичні нариси. – К. : Ін-т історії України НАН України, 2005. – 495 с.
3. Іщук О. Ставлення українського населення до діяльності ОУН і УПА у 1943–1955 рр. / О. Іщук, Н. Ніколаєва // Український визвольний рух. – Л. : [б. в.], 2007. – 36. 11. – С. 179–182.
4. Деревінський В. Агітаційно-пропагандивна діяльність ОУН і УПА під час виборів до Верховної Ради СРСР у 1946 році / В. Деревінський // Визвольний шлях. – 2001. – № 12. – С. 64–71; Дмитерко О. М. ОУН-УПА і вибори до Верховної Ради СРСР у лютому 1946 року / О. М. Дмитерко // Ефективність

- державного управління : зб. наук. пр. Львів. регіонал. ін-ту держ. упр. Укр. академії держ. упр. при Президентові України. – Л. : [б. в.], 2003. – Вип. 3. – С. 105–112 ; Гаврилюк М. Збройна боротьба УПА на теренах Дрогобиччини / М. Гаврилюк // Дрогобиччина – земля Івана Франка. – Т. 4. – Дрогобич : [б. в.], 1997. – С. 421–436 ; Ільницький В. Вибірчі кампанії до Верховних Рад СРСР та УРСР і боротьба ОУН та УПА в Дрогобицькій області / В. Ільницький. – Режим доступу : <http://www.banderivets.org.ua/index.php?page=pages/zmistd0/200801/article01>
5. Центральний державний архів громадських об'єднань України (далі – ЦДАГО України), ф. 1, оп. 23, спр. 2960, арк. 10–12.
 6. Літопис УПА. Нова серія. – К. ; Торонто : [б. в.], 2002. – Т. 5. – 573 с.
 7. ЦДАГО України, ф. 1, оп. 23, спр. 2966, арк. 514.
 8. ЦДАГО України, ф. 1, оп. 23, спр. 4974, арк. 46–72.
 9. ЦДАГО України, ф. 1, оп. 23, спр. 2959, арк. 61.
 10. ЦДАГО України, ф. 1, оп. 23, спр. 2969, арк. 20.
 11. Сергійчук В. Український здвиг : Волинь. 1939–1955 / В. Сергійчук. – К. : [б. в.], 2005. – 839 с.
 12. Державний архів Служби Безпеки України (далі – ДА СБ України), фдв. 376, т. 60, арк. 114.
 13. Центральний державний архів вищих органів влади України, ф. 3833, оп. 1, спр. 129, арк. 101–109.
 14. ДА СБ України, фдв. 376, т. 3, арк. 464.
 15. ДА СБ України, фдв. 376, т. 75, арк. 32.
 16. Лазорко І. Ви жертвою впали / І. Лазорко. – Т. : [б. в.], 2003. – 144 с.
 17. ДА СБ України, фдв. 376, т. 10, арк. 1–14.
 18. „Здобудеш... або загинеш...” (Спогади ветеранів ОУН-УПА про національно-визвольну боротьбу в 1940–1950-х рр. на Дрогобиччині). – Кн. 2 / упоряд. Ю. Кишакевич, М. Галів. – Дрогобич : [б. в.], 2007. – С. 165.
 19. Штепа П. Українець і Москвин : дві протилежності. – Дрогобич : [б. в.], 2008. – 687 с.

Статтю подано до редколегії
10.07.2009 р.